La fi dels temps moderns

JOSEP M. SUBIRACHS

Pot semblar sorprenent, però a la vegada lògic, el rebuig que el vocable postmodern produeix en certes persones atentes, almenys aparentment, a l'actualitat. Aquesta negativa posa un seriós interrogant sobre si, el que s'anomena avantguarda, està avui de veritat a primera línia.

Personalment crec que alguna cosa ha canviat en els darrers vint anys, i si pensem que l'edat moderna, que tants intel·lectuals insisteixen a no abandonar, va començar fa cinc-cents trenta-cinc anys, amb la caiguda de Constantinoble, no crec que sigui precipitat considerar que som a les acaballes d'una època, o millor encara, que ja n'ha començat una de nova.

Evidentment no m'interessen moltes manifestacions anomenades frívolament postmodernes com la «*movida madrileña*», la confusió amb el disseny Memphis, la «ideologia» política de la diputada Cicciolina o certs «tics» de decoradors i arquitectes a la moda.

És natural que no tot el que aparegui dins la postmodernitat sigui bo. Quin estil hi ha que tingui tots els seus exemples exemplars? Però s'ha de considerar el que tenim davant nostre, com l'arquitectura de James Stirling i Ricard Bofill, la novel·la d'Umberto Eco, l'*Amadeus* de Milos Forman, la coreografia de Maurice Béjart, el disseny gràfic de Milton Glaser, la monarquia de Juan Carlos I o, per què no, les meves escultures des de 1964.

Els detractors consideren que els postmodern, com els usuaris del rellotge analògic, són retrògrads, però jo em pregunto si continuar amb

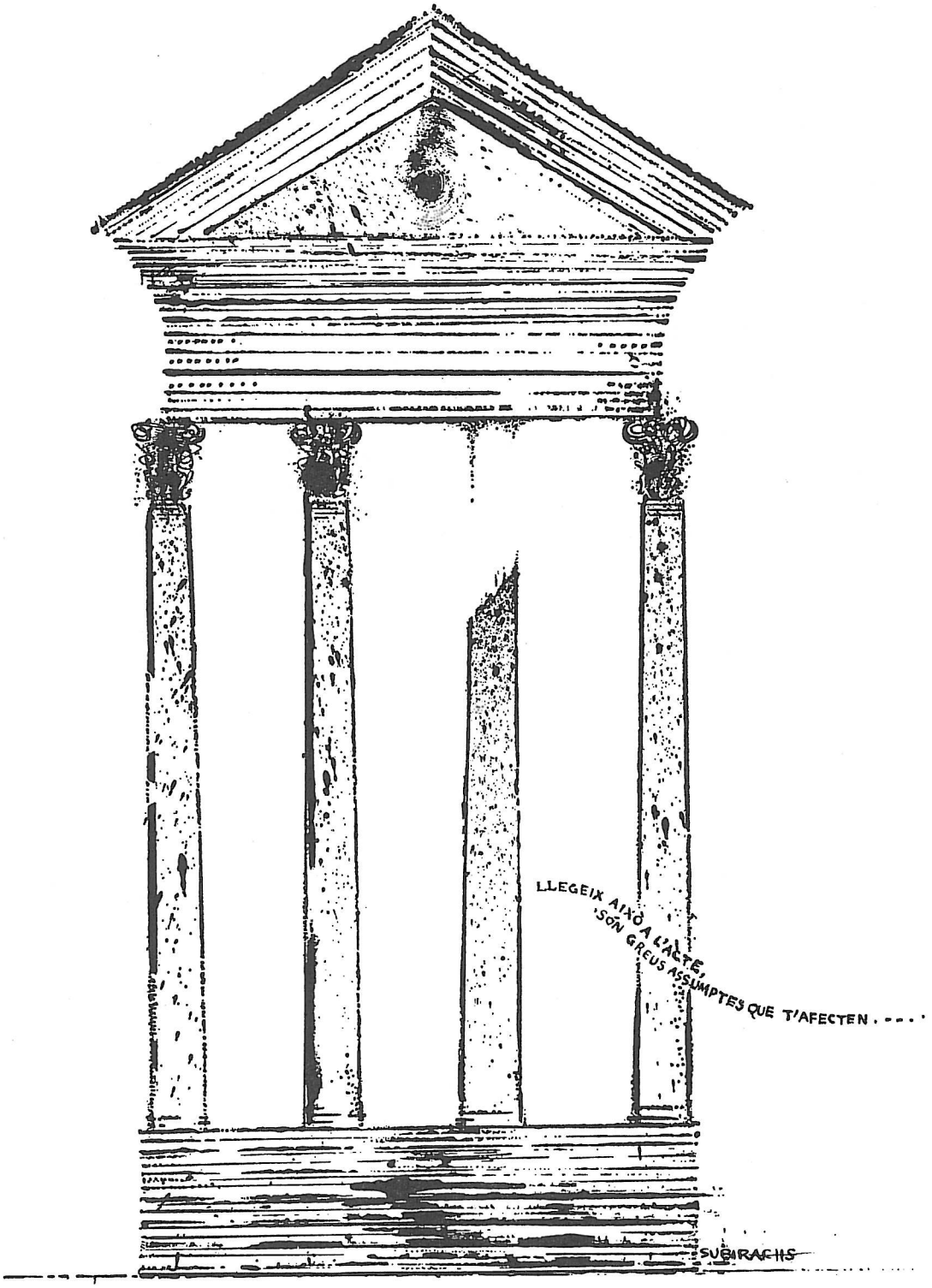
la sistemàtica i amanerada pràctica de l'art abstracte, de l'arquitectura racionalista o de la música aleatòria té, avui, res a veure amb la creativitat, la imaginació i en darrer terme amb el progrés. De tota manera val la pena fer un esforç per no prendre posicions massa apassionades, i el que cal és aclarir el que, segurament d'una manera provisional, anomenem postmodernitat.

Aquesta nova actitud, aquesta nova manera de pensar i de fer, neix del desencís que produeixen les avantguardes de la primera part del segle XX i sobretot els seus mediocres continuadors de la segona meitat del segle, les obres dels quals són cada vegada més elitistes i estèrils, tot i que, malgrat la seva nimietat, continuen vigents gràcies a la seva facilitat i a estar sostingudes per una «literatura» transcendent fins a la cursileria. Neix també de la crisi del projecte de civilització basat en el progrés tecnològic, i del fracàs, tant de les utopies revolucionàries, com del pragmatisme a ultrança.

Sóc conscient que som fills de l'època dels «ismes» i que per tant seria ingrat i injust considerar totalment negatius els seus esforços i experiments; fins i tot Charles Jencks, en el seu llibre *The language of post-modern architecture*, ens fa veure que les obres modernes i postmodernes estan totalment imbricades i que, moltes vegades, la frontera es reconeix amb dificultat.

No obstant, seria estúpid extasiar-se, com en el conte *El vestit nou de l'emperador*, d'Andersen, i conisderar genials tots els productes que insisteixen a continuar indefinidament un llenguatge fàcil, ingenu, pretensiós i avorrit que va fer exclamar a Vladimir Nobókov: «l'art és difícil, el que és fàcil són els gargots que es veuen a les exposicions».

És evident que les tendències no comencen de cop. Jean-François Løyotard, en el seu llibre *La condition postmoderne*, ens diu: «La nostra hipòtesi de treball és que el saber canvia de *status* al mateix temps que les societats entren en l'edat postindustrial i les cultures en l'edat postmoderna. Aquest canvi ha començat al final dels anys cinquanta, que per a Europa marca la fi de la seva reconstrucció». Però si considerem que el triomf de l'art abstracte, de l'arquitectura racionalista (almenys en la seva etapa de vulgarització), de la música concreta i especialment de l'informalisme se situa precisament en els anys següents a la fi de la segona guerra mundial, s'ha de buscar més a prop el naixement de l'actitud ideològica que anomenem la postmodernitat. Em penso que el canvi es produeix en el període comprès entre el 1965 (segons Umberto Eco, postilla a *El nom de la rosa*) i el 1970, que, a criteri d'Alexandre Cirici en el seu article de «Serra d'Or» del juny de 1982, marca la fi del moviment modern.

LLEGEIX AIXÒ A L'ALTE
SÓN GREUS ASSUMPTES QUE T'AFECTEN . . . .
SUBIRACHS

El desengany, l'avorriment, el descrèdit de la novetat per la novetat, són el motor que ens impulsa cap a la postmodernitat, i l'art torna al tema, a la representació, i no s'avergonyeix de citar obres del passat si la citació, entre irònica i admirativa, és tractada amb intel·ligència i amb voluntat «antipompier». Es recupera així per a l'art el fet d'ésser veritablement un mitjà de comunicació, la seva funció narrativa i el seu sentit metafòric, l'amenitat, la ironia, l'ornament i la intenció lúdica (la intriga en la novel·la, la figuració en l'escultura i la pintura, la façana en l'arquitectura), i el nostre món podrà un dia ser «moblat» d'una manera que ens doni una imatge més semblant, en els seus resultats (si no, evidentment, en el seu estil), a la Roma del Barroc, al París de Haussmann o a la Barcelona de l'Eixample, que no pas als blocs-dormitori de l'arquitectura funcional.

Això ja ve anunciat de lluny; l'«art déco» és en els anys vint una pre-postmodernitat; els surrealistes tenen, de vegades, posicions postmodernes, i en aquest sentit en un article («La Vanguardia», 31-VIII-1955) vaig qualificar Dalí com el seu genial precursor; Picasso mateix, en la seva etapa de 1917 a 1923, treballa en unes obres que, com els noucentistes, apunten també en aquest sentit; els arquitectes del Grup R, amb la utilització de l'artesania i el seu estil Pop, van ésser postmoderns «*avant la lettre*».

Es podrà veure, per aquests exemples, un eclecticisme descarat, però això precisament demostra que la postmodernitat no és un estil i encara menys una moda, sinó l'inici d'una nova època. Avui els qui defensen el «modern» són, paradoxalment, antics i, a més, han de tenir en compte que, com va dir Christian Dior, «En les civilitzacions el que mort és el que perdura».